

EĞİTİMDE KAPSAYICILIK

1.Kapsayıcı Eğitim Anlayışı, Temel Kavramları ve Gerekeçleri

- Kapsayıcı Eğitimin Yararları
- Kapsayıcı Eğitimin Temel Kavramları
- Kapsayıcı Eğitimin Gerekeçleri
- Kapsayıcı Eğitimin İlkeleri
- Kapsayıcı Eğitim Anlayışı
- Kapsayıcı Anlayışın Yansımaları ve Dil
- Kapsayıcı Dil ve İletişim

2.Kapsayıcı Eğitim Yaklaşımının Tarihsel Gelişimi ve Yasal Düzenlenmeler-1

Kapsayıcı Eğitime Yönelik Uluslararası Düzenlenmeler

1.İnsan Hakları Temelli Süreç (1948 ve Sonrası)

2.Özel Gereksinimli Çocuklara Yönelik Süreç (1990 ve Sonrası)

3.Bölüm

3. Dezavantajlı Gruplara Yönelik Süreç (2000 ve Sonrası)

4. Eğitim Sistemlerinin Dönüşümü (2005 ve Sonrası)

4.Kapsayıcı Eğitime Yönelik Ulusal Düzenlenmeler

5.Kapsayıcı Eğitimin Bileşenleri, Kapsayıcı Okulların ve Sınıfların Özellikleri

Kapsayıcı Eğitimin Bileşenlerinin Önemi

Kapsayıcı Okullar ve Tüm Personel

Kapsayıcı Sınıf Ekolojisi

Kapsayıcı Sınıf Ortamları Nasıl Geliştirilebilir?

6.Kapsayıcı Okul ve Özellikleri

Liderlik

Bireysel Farklılıklar

Okul Kültürü

Farklılaştırılmış Öğretim

İlkeler

7.Kapsayıcı Eğitim Ortamlarında Erişilebilirliği Artırma

8.Kapsayıcı Eğitim Ortamlarında Katılımı Sağlama

9.Kapsayıcı Eğitim Ortamlarında Öğrenme İçeriklerine İlişkin Düzenlemeler

10.Kapsayıcı Eğitim Ortamlarında Öğrenme Süreçlerine İlişkin Düzenlemeler

11.Kapsayıcı Eğitim Ortamlarında Öğrenme Ürünlerine İlişkin Düzenlemeler

12.Kapsayıcı Değerlendirme

13.Kapsayıcı Eğitim ve Paydaşlar

Paydaş Olarak Öğretmenler

Paydaş Olarak Aileler

14.Kapsayıcı Eğitim ve Paydaşlar

Paydaş Olarak Okul Yöneticileri

Paydaş Olarak Sivil Toplum Kuruluşları

15.Aile ve Toplum Katılımına Yönelik Pratik Öneriler

İletişim ve Etkin Katılım

Evde ve Okulda Öğrenmeyi Birleştirme

Topluluk ve Kimlik Oluşturma

Ailenin Rolünü Tanıma

Ortak Karar Verme Süreçleri Oluşturma

Okulun Dışında da İş Birliği Yapma

Okul-Aile İş Birliğini Değerlendirme

16.Ülkemizde Kapsayıcı Eğitimin Görünümünü

Eğitsel Bağlam

Mülteci Eğitimindeki Sorunlar

Kapsayıcı Eğitim

Öğrencilerin Katılımını Sağlama

Kültürler Arası İletişim ve Etkileşim

17.Kapsayıcı Eğitim ve Dezavantajlı Gruplar

Ayrımcılığın Nedenleri ve Türleri

Eğitim Ortamlarında Ayrımcılık

Kültürümüzde Farklı İnsana Bakış

18.Kapsayıcı Eğitim ve Öğretmen Yeterlikleri

Kapsayıcı Öğretmen Yeterlikleri

19.Kapsayıcı Eğitim Ortamlarında Öğretmen

Öğretmen Öz Değerlendirme Rubriği

20.Kapsayıcı Eğitimin Kalitesi

Kaliteli Kapsayıcı Eğitimin Bileşenleri

1.Kapsayıcı Eğitim Anlayışı, Temel Kavramları ve Gereçekleri

Kapsayıcı eğitim, her bir öğrencinin kendi öğrenme ve gelişim özellikleri, ilgi ve gereksinimleri doğrultusunda eğitime erişimini, eğitim ortamlarına katılımını ve bu doğrultuda onlarla ilgili profesyonellerin desteklenmesine yönelik süreçleri gerektiren bir "anlayış"tır.

Kapsayıcı eğitim tanımları

Ballard

Kapsayıcı eğitim, genel eğitim okullarındaki "özel gereksinimli çocukların" ihtiyaçlarını karşılayan "özel" öğretmenlerle ilgili değildir.

Kurth & Gross

Bir öğrencinin genel eğitim faaliyetlerine ve müfredatına tam olarak katılması için ihtiyaç duyacağı tüm destek ve hizmetlere erişmesinin bir gereklilik olduğu sistemdir.

Hodkinson

Tüm çocukların "eğer"siz ve "ama"sız genel eğitim sınıflarında bir arada bulunması üzerine inşa edilen bir yapıdır.

Graham

Engelleri ortadan kaldırmayı, tüm öğrencilerin aynı yaştaki akranları ile öğrenme deneyimlerine ve öğrenme ortamlarına katılmalarını sağlayan temel bir insan hakkı ve eğitimde sistemli bir reform sürecidir.

Kapsayıcı Eğitimin Yararları

- Aynı ortamda eğitimine devam eden hem gelişimsel yetersizliği olan çocuklar hem de tipik gelişim gösteren akranlarının gelişimlerini destekler
- Akran etkileşim ortamına katkı sağlayarak çocukların öğrenme süreçlerini yönlendirmeye yardımcı olmaktadır
- Tüm çocukların aileleri kapsayıcı eğitim ortamlarında eğitim alan çocukları vesilesi ile kapsayıcı eğitime yönelik olumlu tutum geliştirir.
- Kapsayıcı ortamlarda bulunan çocuklar ayrılaştırılmış ortamlarda eğitim gören benzer özellikteki akranlarına göre öğretimsel hedeflerinde bulunan iletişim, sosyal ve akademik becerileri daha kısa sürede öğrenir.

Ülkemizde kapsayıcı eğitimin karşılığı olarak kaynaştırma ve bütünleştirme ifadeleri de kullanılmaktadır

Kaynaştırma/bütünleştirme ve kapsayıcı eğitim arasındaki farklar:

Kaynaştırma/Bütünleştirme:

- Özel gereksinimli çocuklara odaklıdır.

Kapsayıcı eğitim:

- Tüm çocukların özelliklerini dikkate alarak eğitimde eşit erişime yöneliktir.

Kaynaştırma/Bütünleştirme:

- Çocukların eğitim ortamına hazır olmasını gerektirir.

Kapsayıcı eğitim:

- Eğitim ortamlarının çocukların özelliklerine göre yapısal ve işlevsel olarak düzenlenmesi söz konusudur.

Kaynaştırma/Bütünleştirme:

- Genel eğitim ortamlarında çocukların yarı zamanlı ya da tam zamanlı şekilde bulunmasını içerir.

Kapsayıcı eğitim:

- Tüm çocukların gelişimsel özellikleri ve gereksinimlerine göre öğretimsel uyarlanmalar yapılarak eğitim ortamlarına erişim ve katılmalarını içerir.

Kaynaştırma/Bütünleştirme:

- Çocukların "bireysel farklılıkları" ön plandadır ve çoğu zaman bu durum sorun ya da ayırıcı özellik olarak görülür.

Kapsayıcı eğitim:

- "Çeşitlilik" esastır ve bireysel farklılıklar oluşan karşılanarak ayırıcı özellik şeklinde vurgulanmaz.

Kaynaştırma/Bütünleştirme:

- Ayrılaştırılan çocukların bütünleştirilmesine yönelik destek sunulur.

Kapsayıcı eğitim:

- Tüm çocukların okula aidiyeti, katılımı için gerekli tedbirler alınır.

Kapsayıcı Eğitimin Temel Kavramları

Kapsayıcı eğitim çeşitlilik, katılım, aidiyet, adalet ve hak temelli yaklaşım üzerinde şekillenen bir anlayıştır.

- Çeşitlilik; yaş, etnik köken, ırk, cinsiyet, engellilik, sosyoekonomik düzey, dil, din, coğrafi konum gibi özelliklerin farklılıklarının doğasını değerlendirmeden ve yargılamadan olduğu gibi kabul etmeyi ve sosyal dışlamayı ortadan kaldırmayı ifade etmektedir

- Katılım, tüm çocukların aynı eğitim ortamında "bulunmasının" yanı sıra, kendi gereksinimlerine ve ilgilerine göre çeşitli uyarımlara da yer vererek öğrenme süreçlerine katılımını ifade etmektedir.

- Okullarında ve sınıflarında tüm çocukların sosyal ilişkiler geliştirerek kendilerini o eğitim ortamına ait hissedebilecekleri bir kapsayıcı kültürü oluşturmak, kapsayıcı eğitim uygulamalarının hayata geçirilmesi noktasında kritik öneme sahiptir.

Kapsayıcı Eğitimin Gereçekleri

- Eğitimsel gerekçeler
- Sosyal gerekçeler
- Ekonomik gerekçeler

Kapsayıcı Eğitimin İlkeleri

- Kapsayıcı değerleri eyleme geçirme,
- Her insanın yaşamına eşit derecede önem verme,
- Herkesin aidiyet hissetmesine destek olma,
- Çocukların öğrenme ve öğretime katılımını sağlama,
- Dışlanmayı, ayrımcılığı ve öğrenmeye katılma engel olan durumları azaltma,
- Çeşitliliği ve herkese eşit derecede saygıyı teşvik etmek için kültürler, politikalar ve uygulamalar geliştirme,
- Öğretim süreçlerinden geniş ölçüde faydalanmak için kapsayıcı uygulamadan yararlanma,
- Çocuklar arasındaki ve yetişkinler arasındaki farkları öğrenme için bir kaynak olarak ele alma,
- Çocukların yerel tabanlı, yüksek kalitede eğitim alma hakkını kabul etme,
- Çocuklarla birlikte, çalışanlar ve aileler için de okulları geliştirme,
- Başarıların yanı sıra, olumlu okul ortamı oluşturmanın değerini öne çıkarma,
- Okullar ile okulların değerleri ve buldukları yakın çevre arasındaki olumlu ilişkileri teşvik etme,
- Kapsayıcı eğitimin, topluma dâhil olmanın bir göstergesi olduğunun farkına varma

Kapsayıcı Eğitim Anlayışı

Kapsayıcı olmak her şeyden öte bir anlayıştır ve öncelikle düşüncelerinizde, kendinizde var olan ayrıştırıcı tutumları ve düşünceleri fark etmemizi gerektiren bir anlayıştır.

Kapsayıcı eğitim anlayışı sınıftaki tüm öğrencilerin öğretmeni olmak ile ilgilidir.

Kapsayıcı Anlayışın Yansımaları ve Dil

Biz yetişkinler farklı tutumlara ve zaman zaman ön yargılara sahip iken, erken dönemden itibaren çocuklar aslında çok kabullenicidir ve zihinlerinde ayrıştırıcı şemalar yer almamaktadır.

Yetişkinlerden kapsayıcı olmayan dilsel ifadeleri ve tutumları öğrendikçe, çocuklar da çeşitli bakımlardan kendileri gibi olmayana kapsamakta zorlanmaktadır.

Yetişkinlerin tutumları ve dil kullanımları çocukların gözünde arkadaşlarına yönelik doğrudan fikir oluşturmalarına ve zaman zaman ön yargı geliştirmelerine sebep olabilir.

Kapsayıcı Dil ve İletişim

"Önce birey dili" olarak ifade edilen kavram, kapsayıcı anlayışa yönelik geliştirmemiz gereken bir dil alışkanlığı olabilir.

Engeline göre kategorize ederek bir çocuğa hitap etmek ya da ondan bahsetmek yerine ismini kullanarak bahsetmek, kapsayıcı anlayışa daha uygundur.

Örneğin:

"otistik çocuk/öğrenci" yerine "otizm spektrum bozukluğu olan çocuk/öğrenci"

"normal çocuk/öğrenci" yerine "tipik gelişim gösteren çocuk/öğrenci",

"MRIi çocuk/öğrenci" yerine "zihin yetersizliği olan çocuk/öğrenci"

denmek.

2.Kapsayıcı Eğitimin Yaklaşımının Tarihsel Gelişimi ve Yasal Düzenlemeler-1

1.İnsan Hakları Temelli Süreç (1948 ve Sonrası)

İnsan Hakları Temelli Sürece İlişkin Gelişmeler

- 1948 BM İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi
- 1952 Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi
- 1960 UNESCO Eğitimde Ayrımcılığa Karşı Sözleşme
- 1966 Uluslararası Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Sözleşmesi
- 1971 BM Zihinsel Engelli Bireylerin Hakları Bildirisi
- 1975 BM Engelli Hakları Bildirgesi
- 1981 UNESCO Sundberg Bildirgesi
- 1982 BM Engelliler İçin Dünya Eylem Programı
- 1989 BM Çocuk Haklarına Dair Sözleşme

2.Özel Gereksinimli Çocuklara Yönelik Süreç (1990 ve Sonrası)

Herkes İçin Eğitim Dünya Konferansı,

- BM Eğitim Bilim ve Kültür Kurumu (UNESCO),
- BM Çocuklara Yardım Fonu (UNICEF),
- BM Nüfus Fonu (UNFPA),
- BM Kalkınma Programı (UNDP)
- Dünya Bankası

tarafından organize edilen, 155 ülkeden temsilcilerin ve pek çok sivil toplum kuruluşunun yer aldığı en önemli küresel eğitim girişimidir

NOT 1994 yılında Salamanca Konferansı sonrasında yayımlanan Salamanca Bildirgesi ve Eylem Çerçevesi ile "kapsayıcı eğitim" ilk kez gündeme gelmiştir.

NOT Salamanca Konferansı "Herkes İçin Eğitim" girişiminde özel gereksinimlilerin göz ardı edildiği endişelerine yanıt olarak düzenlenmiştir

Salamanca Bildirgesi ile "Herkes İçin Eğitim" temelinde devletlerin "bireysel farklılıklara ve güçlükler bakımaksızın tüm çocukları kapsayacak olanakları sağlamak üzere eğitim sistemlerini geliştirmesi", "tüm çocukları genel eğitim okullarına kayıt ederek hukuki ve politik bir konu olarak kapsayıcı eğitim ilkesini benimsemesi", "kapsayıcı eğitimin erken tanı ve müdahale boyutlarını güçlendirmesi" konularında çok önemli kararlar alınmıştır

Özel Gereksinimli Çocuklara Yönelik Sürece İlişkin Gelişmeler

- 1990 Herkes İçin Eğitim Dünya Konferansı
- 1993 BM Engelliler İçin Fırsat Eşitliği ve Standart Kurallar
- 1994 UNESCO Salamanca Bildirgesi ve Eylem Çerçevesi
- 1996 BM Engellilik Strateji Belgesi

BÖLÜM 3

3. Dezavantajlı Gruplara Yönelik Süreç (2000 ve Sonrası)

26-28 Nisan 2000 tarihleri arasında Senegal, Dakar'da düzenlenen Dünya Eğitim Forumu'nda "herkes için eğitim" hedeflerine ne düzeyde ulaşıldığı ve 2015 yılına kadar hedeflere ulaşılması için yapılabilecekler ele alınmıştır.

- Erken çocukluk eğitimi,
 - kız çocuklarının eğitim sürecine dâhil edilmesi,
 - yetişkin okuryazarlığının artırılması
- konuları özellikle vurgulanmıştır.

Dezavantajlı Gruplara Yönelik Sürece İlişkin Gelişmeler

- 2000 UNESCO Dünya Eğitim Forumu ve Dakar Eylem Çerçevesi; Avrupa Komisyonu Engelsiz Avrupa Tebliği
- 2003 BM Engellilik İçin Fırsat Eşitliği
- 2004-2010 Avrupa Komisyonu Engellilik Eylem Planı

4. Eğitim Sistemlerinin Dönüşümü (2005 ve Sonrası)

Kapsayıcı eğitimin işler hâle getirilebileceği, uluslararası boyutta nelerin yapılabileceği daha derinlemesine ele alınmasında ana aktörler olan BM ve bağlı kurumları, Avrupa Birliğinin (AB) çalışmaları ile pek çok düzenleme yapılmış, çeşitli belgeler ortaya konulmuştur.

Eğitim Sistemlerinin Dönüşümüne Yönelik Gelişmeler

- 2005 UNESCO Kapsayıcılık Rehberi: Herkes İçin Eğitime İlişkin Erişilebilirliği Sağlama
- 2006 BM Engelli Hakları Sözleşmesi
- 2006-2015 Avrupa Konseyi Engellilik Eylem Planı
- 2008 UNESCO Kapsayıcılığa Yönelik Politika Rehberi
- 2010-2020 AB Engellilik Stratejisi; UNESCO Herkes İçin Eğitim İzleme Raporu
- 2012 UNESCO Eğitimde Dışlanma: Daha Kapsayıcı ve Adil Toplumlar İçin Eğitim Sistemlerini Değerlendirme Rehberi
- 2015 UNESCO Eğitim 2030 Eylem Çerçevesi
- 2017 UNESCO Eğitimde Kapsayıcılık ve Eşitliği Sağlama
- 2019-2030 Her Çocuk Öğrenebilir: UNICEF Eğitim Stratejisi
- 2020 UNESCO Salamanca Bildirgesi'nden 25 Yıl Sonra Eğitimde Kapsayıcılık: Mevcut Durum, Eğilimler ve Zorluklar; Küresel Eğitim İzleme Raporu: Eğitimde Kapsayıcılık
- 2021-2030 AB Engelli Haklarına Yönelik Strateji Belgesi

NOT BM Engelli Hakları Sözleşmesi kapsayıcı eğitimi işler hâle getirmeye yönelik formüle eden uluslararası insan hakları hukukunun ilk örneği ve 24. maddesi ile kapsayıcı eğitim hakkını dile getiren ve yasal olarak bağlayıcılığı olan ilk uluslararası insan hakları belgesidir

4.Kapsayıcı Eğitime Yönelik Ulusal Düzenlemeler

Ülkemizde kapsayıcı eğitim 1980'li yıllardan itibaren yasal zeminde ele alınmaya başlanmıştır.

Kapsayıcı eğitime yönelik ulusal yasal düzenlemeler

- 2.2.2. Sayılı İlköğretim ve Eğitim Kanunu (1961)
- 1739 Sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu (1973)
- 573 Sayılı KHK (1997)
- 5378 Sayılı Engelliler Hakkında Kanun (2005)
- 6458 Sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (2013)
- 6883 Karar Sayılı Geçici Koruma Yönetmeliği (2014)

1983 yılında çıkarılan "2.916 Sayılı Özel Eğitime Muhtaç Çocuklar Yasası" özel gereksinimli çocukların tipik gelişim gösteren akranları ile bir arada eğitim görmelerine ilişkin gerekliliği ifade eden ülkemizdeki ilk yasadır. Aynı zamanda bu yasa özel eğitimle ilgili doğrudan çıkarılan ilk ve en kapsamlı yasa özelliğini taşımaktadır.

NOT 1983 yılında çıkarılan "2.916 Sayılı Özel Eğitime Muhtaç Çocuklar Yasası" özel gereksinimli çocukların tipik gelişim gösteren akranları ile bir arada eğitim görmelerine ilişkin gerekliliği ifade eden ülkemizdeki ilk yasadır. Aynı zamanda bu yasa özel eğitimle ilgili doğrudan çıkarılan ilk ve en kapsamlı yasa özelliğini taşımaktadır.

Kapsayıcı eğitimin önemi:

- Farklı gelişim özelliklerine ve öğrenme gereksinimlerine sahip çocukların öğrenme ortamlarında bir arada bulunmalarını, başkalarına saygı göstermelerini ve toplumun değerli bir bireyi olmalarını sağlar.
- Çocukların güçlü yanlarını öne çıkarır.
- Ayırıştırıcı eğitim ortamlarının doğurabileceği ayrımcı yaklaşımların önüne geçer.
- Çocuklar arasındaki farklılıkları gözetmeksizin, okula gelen tüm çocuklara yarar sağlamayı amaçlar.
- Tüm çocukların gelişimini ve akademik başarısının yükselmesini destekler.
- Çocukların aile dışındaki ortamlarda sosyal ilişkilerinin ve etkileşimlerinin gelişmesini sağlar.
- Sivil katılım, istihdam ve toplum hayatını kapsayıcı hâle getirir.
- Tüm çocukların toplumsal yaşama katılımını sağlar.
- Tüm çocukların öğretmenleri, ebeveyni ve akranları tarafından desteklenmesini sağlar.

Kapsayıcı eğitimde aşama uygulamaya boyutunda dikkat edilen hususlar:

Erişilebilir ve kapsayıcı öğrenme alanlarının oluşturulması: Okul olanaklarının ve öğrenme araç ve gereçlerinin, tüm çocuklar için fiziksel olarak erişilebilir ve kullanılabilir hâle getirilmesine yönelik çabalar artan oranda devam etmektedir.

Kapsayıcı eğitime yönelik eğitimcilerin mesleki gelişimine destek verilmesi: Başta öğretmenler olmak üzere tüm eğitimcilerin kapsayıcı eğitime yönelik tutum, bilgi ve becerilerini geliştirici eğitim faaliyetlerinin sürekli ve düzenli bir şekilde gerçekleştirilmesi için tedbirler alınmaya çalışılmaktadır.

Çok sektörlü bir yaklaşımın kullanılması: Okulun içinde ve dışında, çocukları eğitim hizmetlerine erişmekten alıkoyan engellerin belirlenmesi ve kolaylaştırıcı önlemlerin alınması için alternatif çözüm önerileri üretilmektedir.

Toplumun sürece dâhil edilmesi: Ailenin ve toplumun diğer üyelerinin, tüm çocukların eğitiminin bir parçası olmasının teşvik edilmesi ve kolaylaştırılmasına yönelik faaliyetler artırılmaya çalışılmaktadır.

Hizmetlere ve hizmet alan gruplara yönelik verilerin toplanması: Okuldaki kapsayıcı eğitim hizmetlerine yönelik verilerin toplanması, çözümlenmesi ve bulguların, hizmetlerin etkililiğini değerlendirmede ve okul gelişimine yönelik yeni stratejiler geliştirmede kullanılmasına yönelik artan girişimler göze çarpmaktadır.

5.Kapsayıcı Eğitimin Bileşenleri, Kapsayıcı Okulların ve Sınıfların Özellikleri

Kapsayıcı eğitim;

- erişim,
- katılım
- destek

olmak üzere üç bileşende şekillenmektedir.

Kapsayıcı eğitimin bileşenlerinin tamamını çocuğu merkeze alarak, ona bireyselleştirilmiş destekler sunulmasını; eğitim ortamında aidiyet ve sosyal ilişkilerinin geliştirilmesini, buna yönelik olarak öğretmenlerinin mesleki gelişimlerinin desteklenmesini ve bu sürecin de izlenip değerlendirilmesini gerektirmektedir.

Erişim, fiziksel engellerden arındırılarak sınıfın her noktasının tüm çocuklar tarafından kullanılabilir olması, öğrenmeyi desteklenmeye yönelik çeşitli türde etkinliklere izin veren şekilde sınıf ortamının düzenlenmesi ve sınıftaki tüm materyallerin çocuklar tarafından bireysel gereksinimleri temelinde kullanılabilir olması ifade etmektedir.

Katılım, oyun ve öğrenme etkinlikleri ile meşgul olma ve her bir çocuk için aidiyet duygusunu teşvik etmeye yönelik çeşitli öğretim ve müdahale yaklaşımları kullanmayı ifade etmektedir.

Destek ise kaliteli kapsayıcı eğitim uygulamalarının gerçekleştirilmesi için sistemin düzeyinde desteklerin altyapısının oluşturulmasına yöneliktir.

Kapsayıcı Eğitimin Bileşenlerinin Önemi

- Kapsayıcı eğitim bileşenlerinin tamamını çocuğu merkeze alarak, ona bireyselleştirilmiş destekler sunulmasını,
- Eğitim ortamında aidiyet ve sosyal ilişkilerinin geliştirilmesini,
- Buna yönelik olarak öğretmenlerinin mesleki gelişimlerinin desteklenmesini ve bu sürecin de izlenip değerlendirilmesini gerektirmektedir.

NOT Kapsayıcı eğitimde öğretmenler, çocuklara sunulan desteğin sınıf ortamında erişimi ve katılımı artırıcı özelliklere sahip olmasının teminatıdır.

Kapsayıcı Okullar ve Tüm Personel

- Çocukların/öğrencilerin okula geldikleri andan itibaren tüm personel tarafından selamlaşılması ve güler yüze karşılanması
- Çocuklara/öğrencilere destek olabilecek personele onların özel ihtiyaçları (ilaç, alternatif destek vb.) hakkında bilgi verilmesi,
- Çocukların/öğrencilerin yapabildikleri temelinde okuldaki tüm personel tarafından desteklenmesi kapsayıcı kültürü oluşturan en temel adımdır.

Kapsayıcı Sınıf Ekolojisi

Kapsayıcı sınıf ortamlarının fiziksel ve sosyal özellikleri birbirleri ile ilişkilidir ve içerisinde bulunanların davranış özellikleri ile birlikte "ekolojik" olarak ele alınmaktadır. Fiziksel ekolojik özellikler kapsamında materyaller/araçlar, etkinlik ortamı, görseller ve çizelgeler, sınıftaki yetişkin-çocuk oranı yer almakta iken sosyal ekolojik özelliklerde akran etkileşimi, yetişkin-çocuk etkileşimi, materyaller ve ortamla etkileşim, sosyal ilişkiler, aidiyet yer almaktadır.

Kapsayıcı Sınıf Ortamları Nasıl Geliştirilebilir?

Fiziksel ortama yönelik, dolaplar, materyaller ve sınıfta yer alan görsellerin düzenlenmesi; sosyal ortama yönelik öğrenme merkezleri ve etkinlikler, günlük akış rutinleri ve sınıf kurallarına yer verilmesi sınıf ortamlarının geliştirilmesi bağlamında ele alınabilir.

Erişim, katılım ve destek bileşenleri kapsayıcı eğitimin sınıflarınızda nasıl işler hâle gelebileceğine ilişkin öneriler sunmaktadır.

6.Kapsayıcı Okul ve Özellikleri

Kapsayıcı okul; farklılıklarına rağmen tüm öğrencilerin başarabileceğine inanan, ortak bir anlayış geliştirmiş, kişisel haklara ve eşitliğe değer veren okulları tanımlanmakta kullanılan bir kavramdır.

Liderlik

Liderlik pozisyonlarında bulunan yönetici ve öğretmenlerin temel olarak; öğrencilerin, personelin ve ailelerin okulun temel felsefesi olarak kapsayıcılığı anlamalarına yardımcı olmada temel rol ve sorumlulukları vardır.

Bireysel Farklılıklar

Kapsayıcı okulun en temel gerekliliklerinden birisi demokratik sınıf ortamlarına sahip olmasıdır.

Bu sınıf ortamlarında öğrenciler fikirlerini paylaşabilir, sınıf kurallarını ortaklaşa belirler ve kendi öğrenmeleri ve öğrenme ortamının nitelikleri konusunda karar verme hakkına sahiptir.

Okul Kültürü

Güvenli, olumlu ve sağlıklı bir okul kültürü yaratmak kapsayıcı okul olma yolundaki en önemli adımlardan birisidir. Bunun en güzel örneğini okullarını sahiplenmiş ve içselleştirmiş olarak aile, öğretmen ve öğrencilerin okullarını ifade etmek amacıyla kullandıkları BİZ ifadesinde görebiliriz.

Farklılaştırılmış Öğretim

Farklılaştırılmış öğretimde öğretmen, birden fazla etkinlik sunar, bu etkinliklerin içinde tüm sınıf, büyük grup, küçük grup, bireysel veya hepsini barındıracak şekilde ortamlar oluşturur.

Farklılaştırılmış öğretim, yapılandırılmı yaklaşım, öğrenme stilleri; öğrencilerin hazırbulunuşluk, ilgi ve zekâ çeşitlerini etkileyen durumları ele alan beyin gelişimi araştırmalarının tümünü içermektedir.

Farklılaştırılmış öğretimin temel iddiası; farklılaşmayı destekleyen bir öğretmenin, öğrencinin belirli bir konuyu daha derinlemesine inceleme, belirli bir beceri hakkında ek öğretim yapma, bir okuma parçasıyla ilgili rehberlik yardımı alma, bir grupta çalışma veya kendini ifade etme ihtiyacını anladığı ve bu ihtiyaca aktif ve olumlu yanıt verdiğidir.

Farklılaştırılmış öğretimin genel amacı, öğrenme-öğretme sürecinde en üst düzeyde öğrenme gerçekleştirebilmeleri için öğrencilerin ilgi ve yeteneklerini öğrenme sürecine dâhil etmektir.

Kapsayıcı eğitimin etkililiğindeki bileşenler:

- okul,
- etkili/adanmış liderlik ve uzman profesyoneller,
- demokratik öğrenme ortamı,
- destekleyici okul kültürü ve tutumlar

Kapsayıcı okul, öğrencilerin yapamadıklarına değil, yapabildiklerine odaklanır ve çeşitlilik odağında tüm öğrencilerin başarabileceğine inanır.

Kapsayıcı okullar; tüm öğrencilere adil koşullar sağlar, kişisel haklara ve erişilebilirliğe değer verir ve herkesi önemseyen güvenilir bir okul ortamı yaratır.

Eşit katılım fırsatı, öğretimsel süreçlere erişim demokratik öğrenme ortamının düzenlenmesinde temeldir.

Okul kültürü en temel anlamı ile okul topluluğunu bir araya getiren idealler, değerler, varsayımlar, inançlar ve tutumların birleşimidir. Öğretmen, yönetici, öğrenci ve yardımcı personelin iletişimi sonucu ortaya çıkan etkileşim okul kültürünün etkili olmasının belirleyicisidir.

İlkeler

- Bu okullarda, özelliklerine veya kişisel koşullarına bakılmaksızın her tür öğrenciye erişim izni verilir. Eğitim fırsat eşitliği ve adaleti temelinde bir hak olarak görülür.
- Çocukların yaşam kalitesinin sadece öğrenme düzeyinde değil, her alanda artması hedeflenir. Çocuklar bir bütün olarak ele alınarak tüm gelişim alanları desteklenmeye çalışılır.
- Öğretmenler, kendilerini sınıflarında sadece bilgi aktarmaya adanmak yerine rehberlik ve destek rolüne sahiptir. Öğretmenin rol ve sorumluluklarında farklılaşmalar vardır. Öğretmen bu rol ve sorumlulukları diğer paydaşlar ile paylaşmaya gönüllü ve isteklidir.
- Kapsayıcı eğitime dayalı okullar, çocuğu, kendi dönüşümünü gerçekleştirebilecek özerk ve yetenekli bir kişi olarak görür. Bireysel farklılıklar bir dezavantaj değil gelişime destek noktası olarak ele alınır.
- Öğrencilerde eleştirel düşünmeyi teşvik etmeye ve farklı olanları kabul ederken kendi fikirlerini geliştirmelerine izin vermeye çalışılır. Bu demokratik tutumun diğer yaşam alanlarında hayata geçirilebilmesi için tedbirler alınır.
- Öğretmenler, öğrencilerin performansını yalnızca akademik sonuçlarına göre değil, yetenekleri veya genel ilerlemeleri gibi diğer faktörlere göre de değerlendirmelidir.

7.Kapsayıcı Eğitim Ortamlarında Erişilebilirliği Artırma

Kapsayıcı eğitim ortamlarında öğrenme süreçlerinin erişilebilir olmasına yönelik, öğrenme için **evrensel tasarım ilkeleri** ve **farklılaştırılmış öğretim kavramlarının ilkeleri** uygulamaya yönelik öneriler sunmaktadır.

Çoklu sunum yolları sağlamak; öğretim sürecinde videolar, sunumlar, kitaplar, görseller gibi yazılı ve görsel, birbirinden çeşitli yollar kullanmayı ifade etmektedir.

Çoklu ifade etme yolları sağlamak, öğrencilere sözlü, yazılı, resmederek, çizim yaparak, bilgisayar ya da diğer dijital araçları kullanarak kendilerini ifade etmelerine olanak sağlamaktır.

Öğrenme ortamının çevresel düzenlemeleri yapılarak öğrencilerin erişilebilirliği desteklenebilir.

Sosyal çevreye yönelik olarak, küçük grup çalışmalarına yer verilebilir.

Öğrencilerin geçici olarak buldukları yemekhane, lavabo gibi yerler geçici çevre olarak adlandırılmaktadır.

Öğrencilerin gereksinimlerine göre kullandıkları materyaller uyarlanabilir.

Koordinatif becerilerinde yetkinlikleri sınırlı öğrencileri desteklemeye yönelik olarak kalenlerin, boyaların ve elde tutulacak (boya fırçası vb.) diğer araçların öğrencilerin kavrama becerilerine yönelik olarak uyarlanması önem taşımaktadır.

Öğrencilerin sağ ya da sol aktif el kullanımlarına göre ortamda düzenleme yapılması, kullanılacak materyallerin erişilebilirliği için çok önemlidir.

Yapılan düzenlemelerin etkisi değerlendirilmeli ve bir güncellemeye gereksinim olup olmadığına karar verilmelidir.

8.Kapsayıcı Eğitim Ortamlarında Katılımı Sağlama

Kapsayıcı eğitim ortamlarında katılım, öğrencilerin etkinliğinin, derslerin, rutinin aktif bir üyesi hâline gelmesini ve akranları ile bir arada olmasını sağlamaktır.

Çocukların/öğrencilerin etkinliklere katılımının sağlanmasının amacı onların etkinliğinin, derslerin, rutinin aktif bir üyesi hâline gelmesini ve akranları ile bir arada olmasını sağlamaktır.

NOT Öğrenme içeriğinin farklılaştırılması katılımı sağlamaya destek olabilir. Bu amaçla çocukların tercihleri dikkate alınabilir, etkinlikler basitleştirilebilir ya da çeşitlendirilebilir.

Çocukların Tercihleri

- Çocukların materyal kullanma, öğrenme içeriğinin bir kısmını kendi seçimi doğrultusunda belirleme gibi alternatiflerinin olması onların öğrenme sürecine motivasyonlarını artıran önemli bir unsurdur.
- Sevdiği deftere yazı yazması, etkinlik sürecinde sevdiği bir oyuncağını yanında bulundurması onların katılımını destekleyebilir.

Etkinlikleri Basitleştirme

- Karmaşık bir beceri içeren etkinlikleri onu oluşturan küçük parçalara bölerek veya basamak sayısını azaltarak kapsamını çocuğa göre sınırlandırmadır.
- Bu yapılırken çocukların performanslarının dikkate alınması ve onlara özgü, yapabilecekleri şekilde bir aşamalandırmanın olması önem taşımaktadır.

Etkinlikleri Çeşitlendirme

- Tek tip etkinliklere yer vermekten çok çocukları farklı gelişimsel alanlarda desteklemeyi ve bireysel gereksinimleri doğrultusunda ilerlemelerine yardımcı olacak şekilde, farklı türde etkinlikler yapmayı içerir.
- Derslerde yer alan etkinlikleri müzik, sanat ve hareket içeren öğelerde birleştirmek bu kapsamda yapılabileceklerdendir.

Öğrenme sürecini farklılaştırmada desteğe gereksinimi olan öğrenciler için **yetişkin desteği** ya da **akran desteği** sunulabilir.

Bununla birlikte, öğrenme sürecindeki etkileşimlerde **geri bildirim kullanılması** da oldukça önemlidir.

Geri bildirim öğrencilere kendi davranışları hakkında sunulan bilgidir.

Kapsayıcı Eğitimde Geri Bildirim Türleri

- düzeltici geri bildirim,
- betimleyici geri bildirim
- çaba geri bildirim

Düzeltilici geri bildirim, öğrencilere yapması istenilen görevle ilgili sunulan geri bildirimdir. Çocuğun davranışının ya da tepkisinin yanlış ya da uygun olmadığını bilmesini sağlamak ve çocuğa daha uygun bir alternatif sunmaktır. **Örneğin**, renklere ilgili bir etkinlik yapıyorsa ve öğretmen bir çocuğa mavi renkli bir legoyu gösterip "Bu ne renk?" diye sorduğunda çocuk "sarı" diyorsa, öğretmenin çocuğun tepkisi ardından "Bu mavi" demesi ve 2-3 saniye bekleyerek çocuktan "mavi" demesini beklemesi düzeltilici geri bildirimdir.

Betimleyici geri bildirim, öğrencilere davranışlarının bulunduğu ortama ve kişilere etkisi ile ilgili sunulan, olumlu olarak ifade edilen geri bildirimdir. Onlara hangi davranışların sınıf ortamında uygun/kabul edilebilir olduğu konusunda bilgi veren önleyici bir sınıf yönetimi stratejisi olarak da ifade edilmektedir. **Örneğin**, serbest oyun zamanında çocuklara "Ayşe ile oyuncaklarını çok güzel paylaştın.", "Onunla oynadığın için Can çok mutlu oldu, harikasin!" gibi çocukların davranışlarını betimleyerek onlara sunulan geri bildirim betimleyici geri bildirim olarak düşünülebilir.

Çaba geri bildirimini, öğrencilere öğrenme sürecindeki çabalarına yönelik davranışlarına sunulan geri bildirimdir. **Örneğin**, sanat etkinliğinde fırça ile boyama yapan bir çocuğa öğretmenin "Çok çabalyorsun, boyamayı bitirmek üzeresin." demesi

Öğrenme ürünlerinin farklılaştırılması, öğrenme sonucundaki kazanımları ifade etme yollarının çocukların performanslarına göre farklılaştırılmasıdır.

Öğrenme ürünleri ile kast edilen öğrencilerin ne öğrendiğini, nasıl gösterebileceğidir. Öğrenme ürünleri öğrencilerin öğretim süreci sonunda neleri, ne kadar öğrendiklerini gösterir.

NOT Kapsayıcı eğitim ortamlarında çocukların katılımının sağlanması öğrenme içeriğinde, sürecinde ve sonucunda yapılabilecekler ile mümkün olabilir. Çocukların gereksinimleri doğrultusunda yapılabilecek uyarlamalar ile katılımları desteklenebilir. Uyarlamalar ve düzenlemeler çocuklar için belirlenen amaçları karşıladığında güncellenebilir.

9.Kapsayıcı Eğitim Ortamlarında Öğrenme İçeriklerine İlişkin Düzenlemeler

Kapsayıcı eğitim ortamları birbirinden çeşitli öğrenme gereksinimleri olan öğrencilerden oluştuğundan, öğrencilerin performanslarına ve öğretilmek istenen konulara göre içeriğin düzenlenmesini gerektirir.

Öğrencilere ne öğretilmeye karar verilirken öğrenme gereksinimlerine, hazır bulunuşlarına, değerlendirme sonuçlarına ve müfredat kazanımlarına bakılmalıdır. Değerlendirme sonuçlarına göre elde ettiğimiz öğrenci gereksinimlerine yönelik hareket edilmesi önemlidir.

Geleneksel sınıflar ve öğretimin uyarlandığı sınıflar arasındaki farklar:

Geleneksel Sınıflar:

- Öğretim öğretmen merkezidir.

Öğretimin Uyarlandığı Sınıflar:

- Öğretim öğretmen merkezidir.

Geleneksel Sınıflar:

- Öğretim genel olarak büyük grup etkinlikleri şeklinde yapılır.

Öğretimin Uyarlandığı Sınıflar:

- Farklı gruplara formatları (büyük grup, küçük grup, akran eşleme) vardır.

Geleneksel Sınıflar:

- Gruplar oluşturulurken sabit ve öğretmen yönlendirmeli olarak düşük, orta, yüksek başarıların grupları şeklinde yapılır.

Öğretimin Uyarlandığı Sınıflar:

- Öğrencilerin öğrenme gereksinimlerine ve ilgilerine göre gruplanmalar yapılır.

Geleneksel Sınıflar:

- Öğretmen daha çok orta seviyedeki öğrencilere göre öğretim yapar.

Öğretimin Uyarlandığı Sınıflar:

- Öğretmen sınıftaki herkesin özelliklerini dikkate alarak öğretim yapmaya çalışır.

Geleneksel Sınıflar:

- Öğretim tek bir şekilde (ders anlatımı yoluyla) sağlanır.

Öğretimin Uyarlandığı Sınıflar:

- Öğretim birden fazla yolla sağlanır.

Geleneksel Sınıflar:

- Öğretim görevleri, sınıf düzeyindeki standartlarla uyumludur.

Öğretimin Uyarlandığı Sınıflar:

- Sınıf düzeyindeki standartlarla uyum sağlarken, öğretim görevleri öğrencilerin ihtiyaçlarına ve farklılıklarına hitap edecek şekilde tasarlanmıştır.

Geleneksel Sınıflar:

- Öğretmen bilgiyi sunmak için tek bir kaynağa güvenir.

Öğretimin Uyarlandığı Sınıflar:

- Öğretmen bilgileri sunmak için çeşitli materyaller (örneğin, birden fazla sınıf düzeyinden ders kitapları, bilgisayar yazılımı) kullanır.

Geleneksel Sınıflar:

- Öğretmen tüm öğrencilere aynı ödevi verir.

Öğretimin Uyarlandığı Sınıflar:

- Öğretmen birkaç ödev seçeneği sunar.

Öğrenme içeriği öğrencilere ne öğretileceğini ifade eder. Öğrenme içeriğinin uyarlanması çeşitli yollarla yapılabilir. Öğrenme içeriğinin miktarı, zorluğu değiştirilerek, alternatif hedefler konularak ve öğrencilerin ilgileri dikkate alınarak gerçekleştirilebilir

- **Boyut/miktar:** Öğrencinin öğrenmesi beklenen öge sayısı değiştirilerek yapılabilir.
- **Zorluk:** Öğrencilerin ihtiyaçlarına göre zorluk seviyesini çeşitlendirilerek yapılabilir.
- **Alternatif hedefler:** Aynı materyalleri ve içeriği kullanırken öğrenciler için ders amacını çeşitlendirilerek yapılabilir.
- **Öğrencilerin ilgileri:** Öğrencilerin ilgileri dikkate alınarak motivasyonlarının artırılması gerekebilir.

Öğrencinin öğrenmesi beklenen öge sayısını değiştirmeye yönelik olarak;

- Bir seferde tamamlanacak çalışma sayfası sayısını azaltabilir ya da artırabilirsiniz.
- Çalışma sayfasında yer alan soruların sayısını öğrencinin performansına göre azaltabilir ya da artırabilirsiniz.
- Boyanması gereken bölümden bir kısmının boyanmasını isteyebilirsiniz, yapılacak işlemlerden bir kısmını yapmasını bekleyebilirsiniz.

Öğrencinin öğrenmesi beklenen öge sayısını değiştirmeye yönelik olarak;

- Beden eğitimi dersinde oynanan parkurlu bir grup oyunu varsa bir (ya da birden çok) kısmını tamamlamasını isteyebilirsiniz.
- Türkçe dersinde okunması gereken bir okuma materyalinin bir (ya da birden çok) bölümünü okumasını isteyebilirsiniz. 200
- Matematik dersinde çözmesi gereken problemlerin sayısını performansına göre azaltabilir ya da artırabilirsiniz.
- Öğrenmesi gereken bir şarkının bir kısmını söylenmesine isteyebilirsiniz.
- Tarih dersinde anlatılan olayların bir kısmını özetlenmesini ya da birden çok olay örgüsünü ilişkilendirerek anlatmasını isteyebilirsiniz.

Öğrencilerin ihtiyaçlarına göre zorluk seviyesini çeşitlendirmeye yönelik olarak;

- Kısmen tamamlanmış ders notları verebilirsiniz.
- Çok aşamalı etkinliklerin nasıl yapılacağını aşama aşama görselleri ile anlatıp yönergeleri ard arda sunabilirsiniz.
- Akranlarından göreceli olarak hızlı öğrenen ve sınıf seviyesinin üstünde yer alan öğrenciler için aynı içerikleri daha karmaşık hâle getirebilirsiniz.

Aynı materyalleri ve içeriği kullanırken öğrenciler için ders amacını çeşitlendirmeye yönelik olarak;

- Türkçe dersinde aynı etkinlikte bağlantılı olarak bir öğrenciden kelimenin tanımını yazmasını isterken, diğerinden kelimeyi tanımla eşleştirmesini veya kelimeyi sözlü olarak tanımlamasını isteyebilirsiniz.
- Matematik dersinde aynı etkinlikte bağlantılı olarak öğrencilerin bir kısmının verilen geometrik şekil üzerinde çevresini hesaplamasını, diğerlerinin alanını hesaplamasını isteyebilirsiniz.
- Web 2.0 araçları kullanarak çeşitlendirilmiş amaçları öğrencilerinizin gereksinimleri doğrultusunda onlarla paylaşabilirsiniz.

Öğrenme içeriklerinin uyarlanmasında bir diğer yöntem öğrencilerin ilgilerini dikkate alarak içeriği düzenlemek olabilir.

Öğrencilerin ilgilerini içeriğe dâhil etmenin tek bir yolu yoktur. Birden fazla strateji ile bu yapılabilir.

Örneğin;

"Araştırıyorum" stratejisi

"Sorularım var!" stratejisi

"Bir ders tasarlıyorum!" stratejisi

Destekleme stratejisi

Öğrenme Sözleşmesi: Öğrenme sözleşmesi, öğrencinin belirli bir süre içinde tamamlayacağı işi yazılı olarak belirleyen öğretmen ve öğrenci arasında yapılan bir anlaşmadır. Bir öğrenme sözleşmesi, öğretmenlerin müfredatı öğrencinin hazır bulunuşluk düzeyine veya öğrenme profiline göre farklılaştırmasına olanak tanır.

Öğretmen, öğrenme sözleşmelerini kullanırken aşağıdaki hususları dikkate almalıdır:

- Bazı öğrenciler sözleşmelerini erken tamamlayabilir. Öğretmen buna hazırlanmalı ve öğrenci için içerikte ilgili ek etkinlikler (örneğin bilgisayar etkinlikleri) planlanmalıdır.
- Öğrenciler genellikle zamanlarını yönetmek için yardıma ihtiyaç duyarlar. Öğretmenler, öğrencilere programa uymalarına yardımcı olmak için günlük planlama gibi destekler sağlayabilir.
- Beklenmeyen olaylar (örneğin, öğrencinin devamsızlığı, hastalık durumu, vb.) öğrencinin belirtilen son tarihe kadar sözleşmeyi tamamlamasını engelleyebilir. Bu gibi durumlarda, öğretmen sözleşmeyi tamamlamak için ek süre teklif edebilir.

Mini Dersler: Bir öğretmen, bir kavramı tüm sınıfa tanıttığında, bazı öğrenciler onu anında kavrar, bazıları zaten biliyor olabilir. Öte yandan, bazı öğrenciler çeşitli nedenlerden dolayı öğretmenin onlara anlattıklarını hiç duymamış bile olabilirler. Bu gibi durumlarda **mini dersler**, içeriği uyarlamamanın bir yolu olabilmektedir.

Mini dersler, içeriği öğrencilerin hazır bulunuşluğuna, ilgi alanlarına veya öğrenme profiline göre hedeflemede oldukça etkili olabilir.

Küçük grup çalışmalarında bir grup bir konu ile ilgilenebilirken diğer gruba mini bir ders yapmak anlamlı bir alternatiftir.

Aileler ve Çocuklarla İletişim: Öğretmenler kapsayıcı bir sınıfta neler bekleyebileceklerini öğrenciler ve velilerle konuşabilir, onlara bilgi verebilir.

Özellikle dönem başlangıcında bunun yapılması çok önemlidir. Hem ailelerin hem öğrencilerin kendi gereksinimlerine yönelik desteklendiklerini bilmek, onların motivasyonlarını da artıracaktır.

Öğrencilerin farklı etkinlikler veya ödevler üzerinde çalışıyor olabileceği, tüm öğrencilerin çeşitli açılardan gelişeceği ve zorlanabileceği, projelerin ve çalışmaların nasıl yapılacağı konusunda ailelerin de bilgilendirilmesi, onların çocuklarını desteklemeleri bakımından da önemlidir.

10.Kapsayıcı Eğitim Ortamlarında Öğrenme Süreçlerine İlişkin Düzenlemeler

Öğrenme süreci öğrencilerin içerisinde buldukları ortamda öğretmenleri, arkadaşları, okuldaki/sınıftaki tüm araç gereçler, materyaller ile hemhâl olduğu- etkileşim kurduğu- süreçtir.

Öğrenme sürecinin boyutları:

- nörolojik boyut,
- eğitimsel boyut,
- psikolojik boyut,
- sosyal ve ekonomik boyut.

Öğretimin sunum şeklini uyarlayabilirsiniz.

- Farklı görsel araçlar kullanarak,
- Daha somut örnekler planlayarak,
- Uygulamalı etkinlikler yaparak,
- Öğrencileri iş birlikçi gruplara yönlendirerek

Öğrencilerin tepkilerini uyarlayabilirsiniz.

Öğrencinin yönergelere nasıl yanıt verebileceğini;

- Sözlü ve yazılı yanıtı izin vererek,
- Öğrenciler için bir iletişim kitabı kullanarak,
- Öğrencilerin uygulamalı materyallerde bilgileri göstermelerine izin vererek yapabilirsiniz.
- İfade edici dil bakımından katılım özellikleri sınırlı olan öğrencilerin yanıtlarını çeşitli kartlarla göstermesini istemek de tepki uyarlamalarına örnek olabilir.

Öğrenme, görev tamamlama veya test etme için ayrılan ve izin verilen süreyi uyarlayabilirsiniz.

- Bir görevi tamamlamak için bir zaman çizelgesini kişiselleştirme.
- Bazı öğrenciler için öğrenme süreci hızlandırılabilir ya da azaltılabilir.

Beceri seviyesini, problem türünü veya öğrencinin işe nasıl yaklaşabileceğine ilişkin kuralları uyarlayabilirsiniz.

- Matematik problemleri için bir hesap makinesi kullanılmasına izin verebilirsiniz.
- Öğrencilerin öğrenme sürecindeki ihtiyaçlarını karşılamak için kurallarda tekrar düzenleme yapabilirsiniz.

Öğrencilere yönelik bireysel destek miktarını artırabilirsiniz.

- Öğrencilerin özelliklerine göre akran arkadaşlar, öğretim asistanları, akran eğitimciler belirleyerek bunu yapabilirsiniz.
- İpucu ve yardım sistemlerini kullanabilirsiniz.

Öğrencinin göreve aktif olarak dâhil olma seviyesini uyarlayabilirsiniz.

Örneğin, coğrafya dersinde, bir öğrencinin dünyayı tutmasını sağlarken, diğerlerinin yerleri işaret etmesi sağlanabilir.

Bir öğrencinin etkinlikte ilgili materyalleri arkadaşlarına dağıtması sağlanırken diğerinin materyalleri toplaması sağlanabilir.

Biyoloji dersinde grup çalışması ile hazırlanan bir materyalin bir kısmını bir öğrenci yaparken, diğeri nasıl yaptığını anlatabilir.

Bir öğrencinin bireysel hedeflerini karşılamak için farklı yönergeler ve materyaller sağlayabilirsiniz.

- Bir görevi tanımlamak için öğrencinin zaman çizelgesini kişiselleştirebilirsiniz. Ne zaman o etkinliği tanımlanmış olması gerektiğini ona göre belirleyebilirsiniz.
- Bazı öğrenciler için öğrenme sürecini farklı şekilde hızlandırabilir, ekstra yönergeler sunabilir; bazılarının da minik minik hedefleri gerçekleştirmesine destek olabilirsiniz.
- Bir öğrenciden öykünün tamamını yerine bir metnin çizgi roman versiyonunu okumasını isteyebilirsiniz.
- Bir öğrenciden şarkıyı dinlemesini, diğerinden sözlerini de sessizce okuyarak şarkıyı dinlemesini isteyebilirsiniz.

Motivasyonu düşük olan öğrenciler için öğrenme süreçleri kapsamında yapılabilecek birtakım alternatifler:

1. Ders heyecanlı hâle getirilebilir.
2. Sınıf belli öğretimsel hedeflerde çekici hâle getirilebilir.
3. Rutinlerin dışında, etkinliklere öğrenciler tarafından beklenmedik özellikler taşıyan bazı içerikler eklenebilir. 284
4. Öğrencileri duygusal olarak dâhil etmeye yönelik çaba gösterilebilir. Bunun için onların duygularının farkında olmak, onları iyi gözlemlemek ve paylaşımlarına yönelik rehberlik etmek yardımcı olabilir.
5. Mümkün olduğunda öğrencilerin seçimlerine, etkinlikler içerisinde tercihlerini kullanmasına yönelik özellikler derslere eklenebilir. Örneğin, ilgi alanlarına göre materyaller ve içerikler eklemek gibi.
6. Sınıfı bazen şaşırtabilirsiniz. Her zaman yaptıklarınızdan farklı bir aksesuar, kıyafet ya da öğretimsel uygulama ile

bunu yapabilirsiniz. Öğrencilerin sevdiği ve ilgilerini çeken bir konuğu sınıfa davet edebilirsiniz.

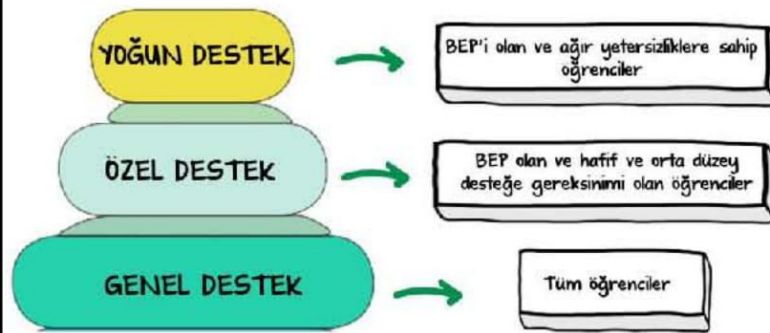
7. Okul dışı öğrenme ortamlarını olabildiğince öğrenme süreçlerine dâhil edebilirsiniz.

Çeşitli nedenlerle öğrenilmiş çaresizlik yaşayan ve ne yaparsa yapsın olmayacağına, yapamayacağına inanan öğrenciler için de yapılabilecek şeyler:

- Önce onlar için kısa vadeli hedefler belirtenebilir.
- Yapabildiklerine yönelik geri bildirim verilerek başarabildiklerine olan inançlarını sağlamları teşvik edilebilir.
- Sevdiği, rol modeli olan kişiler varsa onlarla iletişim kurmaları sağlanabilir ve hatta sınıfta onlarla bir paylaşım ortamı oluşturulabilir. İlla böyle bir rol model olmasına gerek de olmayabilir, üst sınıflardan başarılı ve kendisini ifade etme becerileri iyi öğrenciler sınıfa konuk edilerek neler yaptıklarını, nasıl çalıştıklarını ve öğrendiklerini paylaşmaları istenebilir.
- Bunların yanında eleştiriye aşırı duyarlı, ebeveynlerinin desteğini çok da görmeyen, çalışma davranışlarına ilişkin sürekli erteleneci davranan öğrenciler olabilir.
- Her öğrencinin hikâyesi birbirinden farklıdır ve öneriler, sadece yapılabileceklerin minik bir parçasına ilişkin fikir yürütmeye yönelik olup bu konuda yer almaktadır. Çeşitli bakımlardan desteğe gereksinimi olan her öğrenci için iyi bir gözlemci olduğumuzda, nelerin yapılması gerektiğine ilişkin de bir içgörü kazanıp onları desteklemeye yönelik öneri geliştirebiliriz.

Hüseyin KUUVETLİ 2022

Destek piramidi

NOT Tüm öğrencilerin öğrenebileceğini ve hepsinin "etiketlerinden" ziyade performanslarına göre "desteklenmesinin" önemli olduğunu düşündüğümüzde; zihnimizde kalıp yargıları, ön yargıları büyütmeyip her çocuğun öğrenebilir olduğuna inandığımızda zihnimiz de bu destek piramidindeki gibi çalışmaktadır

Uyarılma süreci

- Ne öğrenileceğinin kapsamının ve içeriğinin belirlenmesi
- Nasıl öğretileceğinin belirlenmesi.
- Öğretimsel etkinlikler yapılması ve süreç içerisinde katılımın değerlendirilmesi
- Eğer öğrencinin destelenmesi gerekiyorsa uygun uyarlamaların belirlenmesi.
- Uyarlamaların yapılması ve amacına ulaşip ulaşmadığının değerlendirilmesi

Uyarlamaların Etkisinin Değerlendirilmesi

Uyarlamaların etkisini değerlendirmek üzere sorulacak sorular:

1. Öğretim sürecinde hangi uyarlamalar kullanılmaktadır?
2. Uyarlamaların öğretimin sürecinde kullanıldığı ve kullanılmadığı durumdaki farklar nasıl ortaya çıkmaktadır?
3. Eğer öğrenci beklenen performansı göstermedi ise bu durumu öğretimin sürecine dâhil olannanaktan mı, uyarlamaların sınırlı olmasından mı yoksa etkisiz uyarılma kullanılmasından mı kaynaklanmaktadır?
4. Uyarlamaların işe yarayıp yaramadığı ile ilgili öğrenciler ne düşünüyor?
5. Hangi uyarlamaların kombinasyonlarını kullanmak etkili görünüyor?
6. Uyarlamaların yapılma sürecindeki zorluklar nelerdir?
7. Uyarlamaların işe yarayıp yaramadığı konusunda öğretmenler ve diğerleri ne düşünüyor?

Tüm kademelerde, tüm derslerde ve tüm öğrenciler için bu uyarlamalara yer verilebilir.

II.Kapsayıcı Eğitim Ortamlarında Öğrenme Ürünlerine İlişkin Düzenlemeler

Kapsayıcı eğitim ortamlarında tüm çocukları desteklemek ve öğrenme sürecinin aktif bir üyesi olmasını sağlamak için uygulayabileceğimiz bir diğer yöntem **öğrenme ürünleri uyarlamaktır.**

Öğrenme ürünleri ile kast edilen öğrencilerin ne öğrendiğini, nasıl gösterebileceğidir. Öğrenme ürünleri öğrencilerin öğretimin süreci sonunda neleri, ne kadar öğrendiklerini gösterir.

Öğrencilerin ortaya koyduğu ürünlerin nitelik, nicelik ve bağımsızlık açısından değerlendirilmesi sonucunda elde edilenler sürecin ürünleridir.

Bu ürünlerin yazılılar, kısa sınavlar, sunumlar, projeler ile değerlendirilmesi ile **öğrenme ürünleri** ortaya konulmuş olur.

Öğrenme ürünlerini uyarılma, öğrencilerin derste ki yetkinliğini farklı bir formatta göstermesine olanak tanır.

Çoğu dersin öğrenildiğini gösteren en iyi örnek, öğrencinin materyali anladiğini yansıtan, öğrenci tarafından oluşturulan bir üründür.

Değerlendirme ortamının uyarlanmasında;

- Hassasiyeti olan öğrenciler için ortamın ısı ve ışık bakımından düzenlenmesi sağlanabilir.
- Görme bakımından desteklenmesi gereken öğrenciler için aydınlık bir ortam tercih edilebilir.
- Mümkünse, olabildiğince en sessiz şekilde ve zeminde hareket edilmesi için dikkat dağıtıcı olmayan yer zemin kaplamasına sahip yerler tercih edilebilir.
- Bireysel sınavlarda ya da grup değerlendirmelerinde ona göre ortam seçilmelidir.
- Kalabalık bir ortamdan ziyade oturma düzeninin öğrencilere uygun olduğu sakin bir ortam tercih edilebilir.

Değerlendirme yöntemi ile ilgili olarak;

- Yazılı sınavlar, testler, grup ödevleri gibi çeşitlendirilmiş değerlendirme yöntemleri kullanılabileceği gibi bunların yapıldığı materyallerin uyarlanması da çok önemlidir.
- **Örneğin,** testlerde mümkünse uzun soruların yer alınması; tamamı boşluk doldurma ya da çoktan seçmeli sorular yerine farklı türde (doğru-yanlış, eşleştirme, boşluk doldurma, yorum yazma gibi) soruların bir arada yer aldığı; eşleştirme, seçenekleri işaretleme, yazmayı içeren değerlendirmeler yapılmalıdır.
- Derslerin yapısına da uygun olabilecek şekilde uygulamalı değerlendirmeler de tercih edilmelidir.

- Bazı sınavlarda web 2.0 araçları kullanılarak değerlendirme yapılması da öğrenciler açısından pratik olabilir.
- Bununla birlikte, farklı bilişsel seviyelerde soruların yer alması öğrencilerin yeterliklerini göstermeleri açısından önemlidir. Ayrıca; bilgi ve kavramaya yönelik sorularla beraber analiz, sentez düzeyinde soruların da olması ölçme açısından isabetli olacaktır.

Değerlendirme materyalleri ile ilgili olarak;

- Yazılı dokümanlar var ise bunun okunabilirliğinin organize edilmesi çok önemlidir. Gerekiyorsa büyük puntolu yazılar, Braille ile yazılmış kâğıtlar kullanılmak uygun olabilir.
- Resim ve müzik dersinde kullanılacak çizgili/yazılı materyallerin çizgilerine dokunsal özellikler eklenmesi,
- Matematik dersinde gerekiyorsa hesap makinesi kullanımına izin verme,
- Yazılı metinleri okuyup anlamada sorun yaşayan öğrenciler için seslendirilmiş metinler kullanılması ve iPadlerin sürece entegre edilmesi rahatlık sağlayabilir.

Öğrencileri zorlayan ve endişelerini artıran bir diğer önemli husus sınavların süresidir:

- Sınavlarda ihtiyacı olan öğrencilere ek süre tanınması,
- Ara verme gereksinimi olan öğrencilere kısa molalar sağlanması,
- Yanlarında yiyecek bulundurması gereken öğrencilere fırsat tanınması,
- Sınav süresine ilişkin hatırlatmalar yapılması önemlidir.
- Bununla birlikte yönergeleri anlamakta zorlanan öğrenciler için yönergelerin basitleştirilmesi ve bu şekilde sınav materyallerinde yer verilmesi onlar için kolaylaştırıcı olacaktır.

Geleneksel sınavlardaki soruların uyarlanmasına yönelik dikkate alınması gereken önemli noktalar:

- Çoktan seçmeli sorularda açık, net ve basit bir dil kullanılması,
- Soru kökünün yapısının yanıtla yönelik ipucu oluşturmadığından emin olunması,
- Eşleştirme sorularında okuyucuların takibi açısından sekizden fazla ögeye yer verilmemesi,
- Diagramlar ya da doldurulması gereken tablolarda öğrencilere yeterli boşluk bırakılması,
- Doğru yanlış sorularının dilinin açık, net ve anlaşılır olmasına dikkat edilmesi önemlidir.

Öğrencilere değerlendirmelerle ilgili kavramları ve hazırlığı önceden öğretmek de işe yarayabilir;

- Testlerle ilgili yapı ve sözcükler önceden öğretilir. "Karşılaştırma" veya "karşıtlık" gibi test maddelerinde yer alan tanıdık olmayan kelimeler veya ifadeler önceden öğretilir.
- Öğrenciler test formatına aşina hâle getirilebilir.
- Sorulardaki olası anahtar kelimeler öğretilir.
- Olumsuzluklar içeren veya aşırı karmaşık mantık gerektiren maddeler, öğrencilerin bilgilerini doğru bir şekilde ifade etmesine engel olabilir. Bu nedenle açık, net ve anlaşılabilir bir dil kullanılmalıdır.

12.Kapsayıcı Değerlendirme

Kapsayıcı değerlendirme, çeşitli öğrenme ve gelişim özelliklerine sahip öğrencilerin ders öğrenme hedeflerini karşılamak konusundaki ilerlemelerini öğretmenlerinin anlamalarını sağlayan faaliyetleri içerir.

Kapsayıcı değerlendirme, öğrencilerin ve öğretmenlerin, öğrencilerin öğrenme hedeflerini karşılamak konusundaki ilerlemesini anlamalarını sağlayan devam eden faaliyetlerdir. **Nicel ve nitel boyutları** bulunur.

Öğrenciler bu kapsamda biçimlendirici ve özetteyici değerlendirmeler yoluyla öğrendiklerini gösterirler

Kapsayıcı değerlendirme, her öğrencinin gelişim ve öğrenme özelliklerine göre ortaya koyduğu performansını ölçmeye, yeterliklerini geliştirmeye ve veri elde etmeye yöneliktir.

Kapsayıcı değerlendirmenin özellikleri:

1. Değerlendirmenizi iyi bir değerlendirme tasarımı ile güçlendirin.
2. Programınız içinde çeşitli değerlendirme yöntemlerini kullanın.
3. Seçimlerinizi değerlendirmenize dâhil edin.
4. Kapsayıcı sınavlar tasarlayın.
5. Teknolojinin nasıl yardımcı olabileceğini düşünün.
6. Öğrencileri değerlendirme sürecine hazırlayın, dâhil edin ve destekleyin.
7. Uygulamayı izleyin, gözden geçirin ve paylaşın.

Sınıf içi değerlendirmelerin kapsayıcılık derecesini belirlemek üzere sorulabilecek bazı sorular:

1. Sınıftaki tüm öğrencilerin yaptığınız değerlendirmede başarılı olmasını istiyor musunuz?
2. Değerlendirme öğrencilerin okul yaşantısına getirdiği güçlü yanlar üzerine mi inşa edildi?
3. Değerlendirmede tüm öğrencilerin katılımı söz konusu mu?
4. Değerlendirmede çeşitliliklere/farklılıklara saygı esas alındı mı?
5. Değerlendirme öğrencilerin kültürel deneyim ve yaşantıları doğrultusunda mı?
6. Değerlendirme öğrencilerin farklı gereksinimlerine yanıt veriyor mu?
7. Değerlendirme öğrencilerin kendilerini farklı yollarla ifade etmelerine olanak tanıyor mu?

NOT Kapsayıcı değerlendirme, çeşitli öğrenme ve gelişim özelliklerine sahip öğrenci ve öğretmenlerin, öğrencilerin ders öğrenme hedeflerini karşılama konusundaki ilertmesini anlamalarını sağlayan faaliyetleri içerir.

13.Kapsayıcı Eğitim ve Paydaşlar

Eğitimin etkili, verimli ve kapsayıcı bir işlevinin olabilmesi için eğitimin paydaşları olan öğretmenlerin, ailelerin, yöneticilerin ve sivil toplum kuruluşlarının birbirleriyle iş birliği içinde olması gerekmektedir.

Paydaş Olarak Öğretmenler

Türkiye'de öğretmenlerde aranan nitelikler ve yeterlikler Millî Eğitim Bakanlığı tarafından belirlenmektedir. Bakanlıkça kurulan komisyon yönetiminde Öğretmenlik Mesleği Genel Yeterlikleri belirlenmektedir. Bu kapsamda bu yeterlikler "mesleki bilgi", "mesleki beceri" ve "tutum ve değerler" olmak üzere birbiriyle ilişkili üç yeterlik alanından oluşmaktadır.

Öğretmenlerin okullarda kullanabileceği ve onların öğrencilerle, ailelerle, yöneticilerle veya gönüllü kişilerle iş birliği ve iletişimde olmalarını sağlayacak bazı öneriler:

- **Dönem başı ve sonu veli toplantıları;** bireysel veli toplantıları
- **Veli katılımı ile gerçekleştirilen sosyal etkinlikler:** Tiyatro, opera, müzikal, konser vb., yılsonu toplu doğum günü partisi düzenleme

- **Veli katılımı ile gerçekleştirilen akademik etkinlikler:** Diş sağlığı ile ilgili diş hekimi bir veliyi davet etmek vb., sınıf bitkisi yetiştirme
- **Belirti gün ve hafta etkinlikleri:** 4 Ekim Dünya Hayvan Hakları Koruma günü için projeler tasarlama
- **Oryantasyon etkinlikleri:** Sene başında yeni gelen öğrencilere kendini ve okulu tanıtmaya, tanışmaya kokteyli düzenleme
- **Velilerle telefonla irtibatlarını etkin kullanma,** ev ziyaretleri gerçekleştirme
- **Yılsonu sunumları/ okuma bayramı/ resmî bayramlar ve törenler:** Öğrencilerin yıl boyunca öğrendiklerini sınıf arkadaşlarıyla birlikte sahnelenmesi, velileri seyirci olarak davet etme

Paydaş Olarak Aileler

Aile-okul ilişkisi ya da **ebeveyn katılımı** kavramları genel olarak, eğitim sonuçlarından ve gelecekteki başarıdan faydalanmak için ebeveynlerin okullarla ve çocuklarıyla çalışması olarak tanımlanmıştır.

Okullar ebeveynler için olumlu bir ortam yaratmaya çalışmalıdır. Bu ortamlar diyaloga davet etme, ebeveynlere saygı ve empati ifade etme gibi olumlu iletişim stratejilerine bağlı olarak oluşturulabilir.

Okul ve aile arasındaki etkileşimi arttırmak için yapılabilecek etkinlik türleri,

- ebeveyn eğitimi,
- ebeveyn katılımı
- okul-aile iş birliği

Bir okulda yürütülebilecek bazı ebeveyn eğitimi örnekleri:

- Okula uyum semineri, okul tanıtım seminerleri, okul kuralları ve işleyiş seminerleri
- Rehberlik ve psikolojik danışmanlık birimi tarafından verilen "duygusal gelişim" seminerleri
- Çocuk istismarı eğitimi, aile içi şiddet eğitimi
- Çocuklarda davranış bozukluğu sorunları eğitimi, olumlu davranış kazandırma eğitimi
- Çocukluk çağı beslenmesi eğitimi; sağlık, temizlik ve hastalıktan korunma eğitimi
- Verimli ders çalışma eğitimi, yaş dönemi özellikleri eğitimi, mahremiyet eğitimi
- Trafik kuralları uygulamalı eğitimi
- Teknolojinin bilinçli kullanımı, siber saldırılara karşı önlem eğitimi

- Akademisyenlerin eğitici seminerleri, akademik değerlendirmeye sistemi ile gözlenen süreçlerin velilerle paylaşılması, iki haftada bir yayımlanan bültenlerle öğrencilerin eğitim süreçlerini, velilerin yakından takip etmelerini sağlamak
- Suriyeli çocukların ebeveynlerine yönelik, çocukların ve kendilerinin uyum süreçleri seminerleri (tercüman eşliğinde)
- Okulda düzenlenen "veli akademileri" ile her ay belirlenen konularda, alanında uzman kişilerce düzenlenen veli seminerleri, okul-aile iş birliğini artırma eğitimi
- Velilere yönelik yapılan okuma-yazma, ebru sanatı kursları, velilere yönelik ön ergenlik semineri
- Rehber öğretmenlerce velilere verilen konferanslar
- Sınav süreci hazırlık eğitimi (velilere yönelik)
- Öğrenme stilleri testi (Uygulamanın sonuçları velilerle paylaşılır.)
- Aile danışmanlığı

Ebeveyn katılımı örnekleri:

- Dönem başı ve sonu veli toplantıları, okul aile birliği toplantıları, telefonla irtibatlar
- Veli katılımı ile gerçekleştirilen sosyal faaliyetler, okulda bulunan atölyelere velilerin katılımı
- Bireysel veli görüşmeleri (okul ortamında); ev ziyaretleri
- Öğrenme alanlarıyla bağlantılı olduğunu düşünülen konuların içeriği hakkında velilerin okulda sunum yapmaları (diş sağlığı ile ilgili diş hekimi bir veliyi okula davet etmek gibi)
- Düzenlenen şenlik ve etkinliklere velileri davet etmek, portfolyo sunumu

İş birliği olarak yürütülebilecek bazı örnek etkinlik önerileri

- Yılsonu sunumları, okuma bayramı, resmî bayramlar ve törenler düzenleme
- Veli/okul tabanlı projelerin faaliyet uygulamaları ("Annem Babam Okuyor, Ben de Okuyorum" etkinliği ile okulda ebeveynlerin katılımıyla okuma saatleri düzenleme)
- Okulun resmî facebook, instagram ve twitter gibi sosyal medya hesaplarından yapılan okulla ilgili paylaşımlarla dolaylı olarak veli katılımı sağlama, veli katılımını gerektirecek ödevler verme

14.Kapsayıcı Eğitim ve Paydaşlar

Paydaş Olarak Okul Yöneticileri

Okul yöneticilerinin kurumlarındaki ve topluluklarındaki değişiklikleri denetlemesi ve etkili bir şekilde yönetmesi beklenir.

Okul kültürü, iletişimin niteliğine ve niceliğine büyük ölçüde bağlıdır ve bundan etkilenir.

Kowalski, Petersen ve Fusarelli'ye göre okul gibi kurumlarda iletişim sorunlarının sebepleri:

- zayıf dinleme becerileri,
- zayıf dil becerileri,
- güvenilirlik ve güven eksikliği,
- iletişim gözetimi,
- erişilemezlik,
- elifizm,
- yetersiz etki,
- aşırı bilgi yüklenmesi
- gayri resmî kanalların aşırı kullanımı

Bir okul yöneticisi ya da kurumun bir üyesi notlar, mektuplar, raporlar, bülten panoları, el kitapları, haber postaları gibi yazılı iletişimi ve yüz yüze görüşmeler, telefon, bilgisayar, anons sistemleri, kapalı devre televizyon, ses kayıtları, ses/slayt gösterileri, e-posta gibi sözlü iletişim kaynaklarını kullanabilir.

Hüseyin KUUVETLİ 2022

Ritüeller, derin anlam içeren süreçler ya da günlük rutinlerdir.

Her okulda sabah alınan yoldanadan öğlen okuldan dağılmaya kadar yüzlerce alışkanlık vardır.

Okulların açıldığı ilk günlere özgü önerilen bazı "karşılama ritüelleri"

- **Oryantasyon:** Öğretim yılının başında yeni gelen öğretmenlere ve öğrencilere okul tanıtılır.
- **Hoş geldin mektupları:** Yeni öğrenciler adına öğretmen veya okul idaresi tarafından yazılır.
- **Hoş geldin etkinlikleri:** Öğrenci ve veliler için karşılama masası, yaka kartlarının hazırlanması, kolonya ve şeker ikramı.
- **Sene başı genel kurul toplantısı:** Yeni gelen öğretmenler kısaca özgeçmişlerinden bahsederek kendilerini tanıtır. "Takım Ruhu" eğitimini.
- **Tanışma yemeği;** sene başı okul kahvaltısı: Seminerin ilk günü okul tarafından eski ve yeni öğretmenlere bir sabah kahvaltısı düzenlenir.
- **Sabah anonsları:** Okul müdürü her gün derse başlamadan önce farklı kültürlere ait müzikler dinletir. Ardından o günkü önemli olayları, beslenme ve öğle yemeği menüsünü okul ile paylaşır. Sınıf öğretmenleri ile birlikte bu anonsu sınıfta dinletir. Ardından sınıf öğretmeni anons ile ilgili öğrenci sorularını yanıtlar.
- **Müfredat gecesi:** Her sınıf seviyesi için senenin başında bir gün belirlenir ve veliler o gün okula gelerek öğretmenlerle tanışır. Veliler kendileri için düzenlenen günde okula gelerek öğretmenlerden yıl içerisinde işlenecek olan derslerden ve beklentilerden haberdar olurlar.
- **Veli-öğrenci-öğretmen katılımıyla sene başı pikniği**
- **Okul web sitesinin ve sosyal medya hesaplarının** etkin kullanılması

Okul yönetiminin gerçekleştirebileceği bazı "kapanış veya sonlandırma ritüelleri"

- Bayrak törenleri
- Mezuniyet törenleri:
- Yılsonu çay partisi / kahvaltısı / Pikniği / kermesi / sergileri / yetenek sunumları; veda gecesi
- Devir teslim töreni: İlkokullarda bayrağın 4. sınıflar tarafından 3. sınıflara teslimi
- Veli-öğrenci-öğretmen katılımıyla sene sonu pikniği.
- Okuma bayramı:
- Okulda kapanış yemeği; kuru fasulye/pilav günü
- Yılbaşı partisi: Okul tarafından öğretmenlere ve öğrencilere düzenlenir.

Paydaş Olarak Sivil Toplum Kuruluşları

Sivil toplum kuruluşları sosyal kulüpler, meslek örgütleri, çevre örgütleri, insan hakları örgütleri vb. şekilde örneklendirilebilecek farklı alanlardaki örgütlenmeleri kapsayan "kâr amacı gütmeyen", "gönüllü", "üçüncü ya da bağımsız sektör" olarak nitelendirilmektedir

Türkiye'de sivil toplum kuruluşu (STK) olarak faaliyet gösteren ve türleri vakıf, dernek, sendika, siyasi oluşum, kooperatif, dinî kurum ve kuruluş, platform, inisiyatif, lonca, spor kulübü, birlik, baro, oda, ekonomik oluşum gibi farklı adlarla anılan pek çok sivil oluşum vardır.

Türkiye'de eğitim alanında faaliyetler yürüten bazı vakıf ve dernek örnekleri şöyledir:

- Millî Eğitim Vakfı (MEV),
- Türk Eğitim Vakfı (TEV),
- Türkiye Eğitim Gönüllüleri Vakfı (TEGV),
- Türk Eğitim Derneği (TED),
- Başka Bir Okul Mümkün Derneği (BBOM)
- Türkiye Korunmaya Muhtaç Çocuklar (Koruncuk) Vakfı.

Millî Eğitim Vakfı (MEV), Millî Eğitim Bakanlığına bağlı her kademedeki ve türdeki eğitim kurumlarında, eğitim ve öğretime maddi ve manevi katkıda bulunmak ve bu amaçla yeni kaynaklar sağlamak üzere 1981 yılında kurulmuştur.

Türkiye Eğitim Vakfı (TEV), ülkemizde yetenekli fakat maddi olanaklardan yoksun çocukların ve gençlerin eğitim ve öğrenimlerini sağlamak için yardım etmek, ülkemize ve insanlığa katkılar yapacak öncül gençleri ve onların yetişecekleri eğitim sistemini desteklemek amacıyla 1967 tarihinde eğitim gönülü vermiş 205 hayırsever tarafından kurulmuştur.

Türk Eğitim Derneği (TED) 1928 yılında Ulu Önderimiz Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ün direktifleriyle kurulan bir dernektir.

Türkiye Eğitim Gönüllüleri Vakfı (TEGV), 1995 yılında "devlet tarafından verilen temel eğitime destek olmak" amacıyla kurulmuş, ilköğretim çağındaki çocuklara "okul dışı eğitim desteği" vermeye odaklanmıştır.

Türkiye Korunmaya Muhtaç Çocuklar (Koruncuk) Vakfı 1979 yılında çocuk köyleri kurmayı ve yaşatmayı amaç edinmiş gönüllü kişiler tarafından kurulan, korunmaya muhtaç çocukların yani "koruncuklar"ın, "Çocukköyü"ne geldikleri andan itibaren bir aile ortamında sağlıklı gelişmeleri, eğitim ve öğretim görmeleri, kişisel yeteneklerini geliştirmeleri, geleceğe hazır ve topluma faydalı bireyler olmaları için çalışmaktadır.

Başka Bir Okul Mümkün Derneğine alternatif bir okul modeli geliştirmek ve bu modelin uygulandığı okullar açmak amacıyla kurulmuştur.

15. Aile ve Toplum Katılımına Yönelik Pratik Öneriler

İletişim ve Etkin Katılım

- Okulun/ailenin iletişim ihtiyaçlarını değerlendirmek için bir anket yapılabilir. Okulun belirli yerlerine "Hoş geldiniz" ifadeleri yerleştirilebilir. Velilerin okulla etkili iletişim gerçekleştirebilmeleri için bir görevli ebeveyn irtibat sorumlusu olarak atanabilir.
- Ebeveyn ve aile katılımı için yapılan mevcut uygulamalar gözden geçirilebilir. Okul kuralları, politikaları, misyon ve hedefleri, müfredat standartları ve değerlendirme prosedürleri hakkında bir el kitabı geliştirmek için ebeveynler ve ailelerle çalışma fikri üzerinde düşünülebilir. Bu el kitabı web sitesinde yayımlanabilir ya da yeni ebeveynlere verilebilir.
- Okul etkinliklerine, çalıştaylara vb. katılım için ebeveyn ve aile zamanının uygunluğu öğrenilebilir; kişisel şartlar ebeveynlerin yüz yüze bir toplantıya katılmalarını engellediğinde, ebeveyn-öğretmen görüşmelerinin alternatif yöntemleri (telefon, e-posta vb.) kullanılabilir.
- Öğrenci çalışmalarını, gözden geçirilmesi ve yorumlanması için düzenli olarak evlerine gönderilebilir.

Evde ve Okulda Öğrenmeyi Birleştirmek

- Haber bültenleri, tartışmalar, sınıf toplantıları vb. aracılığıyla ailelerin okulun ihtiyaçlarını ve verdikleri değerleri bilmeleri sağlanabilir.
- Evdeki okuryazarlık/matematiksel beceri öğrenme fırsatları araştırılabilir.
- Öğrencilerin ev ortamlarını tanıtan sınıf etkinlikleri belirlenebilir ve evden ya da daha geniş bir topluluktan kültürel kapsayıcılığı dâhil eden metinler ve diğer etkinlikler kullanılabilir.
- Okulun ev ödevi politikası, ebeveyn desteğine rehberlik etmek için tasarlanmış "ev ödevi rehberi" ebeveynler ile birlikte gözden geçirilebilir.
- Her yıl seviyesinde öğrencilerin ihtiyaç duyduğu beceriler hakkında ailelere bilgi sağlanabilir.

Topluluk ve Kimlik Oluşturma

- Okulun potansiyel ebeveynlerinin ve potansiyel öğrencilerinin katılabileceği erken okuryazarlık, sağlık hizmetleri vb. gibi programlar planlanabilir.
- Daha geniş topluluktaki insanlar ve yerel diğer kuruluşlar, okula danışmanlık yapmak ve sınıflarda konuşmak gibi çeşitli yollarla okula dâhil edilebilir.
- Müfredattaki değerlerin tasarımına katılımcı ve kapsayıcı yaklaşımlar geliştirilebilir.

Ailenin Rolünü Tanıma

- İhtiyaçlarını ve önceliklerini belirlemek için ebeveynler, aileler ve toplumun üyeleri araştırılabilir.
- Okul topluluğuna danışılarak, aile-okul ortaklıkları hakkında yazılı bir politika geliştirilebilir. Toplantı sonuçlarını diğer ebeveynlere sunmak için belirli ebeveynler/ebeveyn grupları belirlenebilir.

Ortak Karar Verme Süreçleri Oluşturma

- Okuldaki tüm etnik, sosyo-ekonomik, engel grupları ve diğer gruplardan ebeveyn temsilcileri karar verme süreçlerine dâhil edilebilir.
- Karar verme gruplarına öğrenciler (ebeveynlerle birlikte) dâhil edilebilir. Ebeveyn liderlerine eğitim ve destek sunulabilir ve tüm aileleri bu liderlere bağlamak için ağlar kurulabilir.

Okulun Dışında da İş Birliği Yapma

- Toplum sağlığı, kültür, eğlence, sosyal destek, diğer programlar veya hizmetler ve öğrencilere yönelik yaz programları da dâhil olmak üzere, öğrenme becerileri ve yeteneklerine dayanan topluluk etkinlikleri hakkında bilgi sağlanabilir.
- Rehberlik ve iş ortaklıkları gibi programlar için aileler bilgilendirilebilir. Yeni öğrenciler için mezun olmuş öğrenciler okul etkinliklerine katılmaya davet edilebilir.
- Okullar ve aileler tarafından geri dönüşüm, müzikal performanslar, yaşlılarla ilgili gönüllü etkinlikler ve kültürel faaliyetler gibi çalışmalar ile topluma hizmet uygulamaları yapılabilir.

Okul-Aile İş Birliğini Değerlendirme

Okul-aile iş birliğinin önündeki engeller:

- Eğitici/Öğretmen Kaynağı
- Aile Kaynağı
- İş Birliği Eksikliği

16. Ülkemizde Kapsayıcı Eğitimin Görünümünü Eğitsel Bağlam

Eğitsel Bağlam

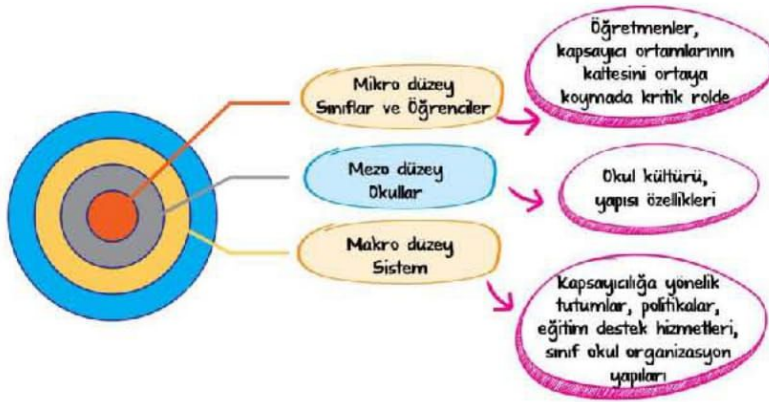
Türkiye'de dezavantajlı gruplar

Engelli çocuklar, ruhsal ve davranışsal bozukluğu olan çocuklar, istismara maruz kalan çocuklar, az gelişmiş bölgelerdeki/kırsal kesimdeki çocuklar ve gençler, okula gitmeyen/okulu terk eden çocuklar, yoksul kent/mahallelerdeki çocuklar ve gençler, Romanlar, çatışma ortamındaki çocuklar ve gençlere ek olarak anadili Türkçe olmayan çocuklar ve uluslararası göçmenler...

- Erişim sınırlıkları (mülteciler, coğrafi dağılım)
- Dil bariyeri (mülteci ve göçmenler, anadili farklı çocuklar)
- Düzey çeşitliliği (hazır bulunuşluk, okul öncesi eğitimde okullaşma)
- Öğrenme kayıpları (mevsimlik tarım işçiliği, mücbir sebepler)
- Sosyal duygusal gelişim sınırlıkları (mülteciler-dönemsel farklılıklar)
- Fiziki sınırlıklar (özel eğitim gereksinimi olan bireyler)

Mülteci Eğitimindeki Sorunlar

- Psikososyal (travmalar)
- Uyum (farklı kültür)
- Dil ve iletişim (farklı dil)
- Sistemsel (farklı eğitim sistemi)
- Ailevi (kayıplar, yoksulluk...)

Kapsayıcı eğitimin kalite paydaşları

Kapsayıcı Eğitim

Kapsayıcı pedagoji

Çok Kültürlü Eğitim	Kültürler Arası Eğitim	Kültürel Değerlere Duyarlı Eğitim
Etnik merkezden uzak, farklılıklara saygı gösteren anlayış	Farklı kültürleri anlamaya çalışan ve saygı duyan bir anlayış	Sosyal entegrasyon kapsamında, bütünleşme bilincine dayalı bir anlayış
Yasal haklar ile tüm bireyler eşit haklar ile sunulan eğitim	Herkesin eğitimi amacıyla farklılıklara odaklanmadan sunulan eğitim	Bireyin kültürel değerlerini, düşünce ve deneyimlerini sürece dâhil ederek üst düzey beceri geliştirme amaçlı sunulan eğitim
Farklı kültürde yaşam becerisi kazanmaya odaklanır.	Evrensel değerleri aktarmaya odaklanır.	Farklılıklardan yararlanarak sosyal ve akademik beceri geliştirmeye odaklanır.

Bilgi, Beceri, Tutum ve Değerler

Hangi yaklaşım benimsenirse benimsensin genel olarak değerlendirildiğinde öğrenimi çeşitlendirme, motivasyon, kültür, mülteçilik ve iletişim/sosyal uyum başlıklarının eğitim ortamlarında dikkate alınması önem arz etmektedir

Hüseyin KUUVETLİ 2022

Öğrencilerin Katılımını Sağlama

- Gerekli ve uygun ipucu ve yardımı sağlama
- Öğrencilerle iletişimde gerekli ve uygun düzenlemeler (zaman, vurgu, tonlama, konuşma hızı, beden duruşu vb.) yapma
- Cesaretlendirici sözel pekiştirme (güçlü yönleri takdir, onay vb.) kullanma
- Her bir öğrenciyle iletişimde uygun (kendilerini değerli hissettirecek) iletişim kanalları (isimleriyle hitap etme, göz teması kurma vb.) kullanma
- Dersin kazanımıyla ilişkili olarak bireysel ya da kültürel birikimlerini paylaşmaları için eşit fırsatlar tanıma

Kültürler Arası İletişim ve Etkileşim

- Her bir öğrenciyle iletişimde kapsayıcılığa uygun sözlü ve sözsüz iletişim yolları kullanma
- Öğrencilerin, öğrenme görevlerini iş birliği/dayanışma/yardımlaşma içinde yapmalarını sağlama
- Etkinliğin gerekli yerlerinde, kazanımla bağlantılı olarak öğrencilerin duygu/düşünce/bilgi veya becerilerini kültürel birikimleriyle (aile, referans çevre, vb.) ilişki kurarak paylaşmalarını sağlama
- Kapsayıcı iletişim kanalları (saygı, hoşgörü, etkin dinleme vb.) kullanmalarını sağlama
- Öğrencileri, kendisinden farklı kültürden olan insanları tanımaya istekli olmaları noktasında, kazanım doğrultusunda teşvik etme
- Öğrencilerin empati, sosyal eşitlik, saygı, adalet gibi konular üzerinde düşünmelerini sağlayacak dersin kazanımlarıyla ilişkili ortamlar sunma

17.Kapsayıcı Eğitim ve Dezavantajlı Gruplar

Dezavantajlı gruplara yönelik kavramlar

- ön yargı;
- doğrudan, dolaylı ya da pozitif ayrımcılık;
- damgalanma,
- kalıpyargılar (stereotipler),
- ötekileştirme ve sosyal dışlanma

Ön yargı; Türkçe Sözlük'te, "bir şeyi yeterince bilmeden varılmış kanı; önceden verilmiş yargı" biçiminde felsefi ve sosyolojik açılardan tanımlanmıştır.

Ayrımcılık (ya da dışlama), en basit hâliyle bir kişiye ya da bir gruba benzer durum ve koşullardaki diğer kişilerden farklı ve eşit olmayan bir muamele yapılması şeklinde tanımlanabilir.

Doğrudan ayrımcılık; bir kişi veya bir grubun farklılıkları nedeniyle, açık bir biçimde eşit olmayan bir muamele görmesidir.

Dolaylı ayrımcılık ise; fark edilmesi güç olan, genelde imalar veya dolaylı ifadeler ile ortaya çıkan ayrımcılık şeklidir.

Pozitif ayrımcılık, toplumda ayrımcılığa uğrayan ve bu sebeple birtakım haklara erişemeyen ya da kısıtlı erişen grupların lehine geliştirilen politika, strateji, yöntem ve uygulamaların bütünüdür.

Pozitif ayrımcılık eşitlik ilkesini bozmaz, aksine eşitlik ilkesinin sağlanabilmesi için dolaylı ayrımcılığı engellemeyi hedefler.

Ayrımcılığın Nedenleri ve Türleri

- Etnik köken ayrımcılığı
- Dinî inanç ayrımcılığı
- Cinsiyet ayrımcılığı
- Sosyo-ekonomik düzey
- Engellilik veya özel gereksinimler

Etnik köken ayrımcılığı: İrk, renk, soy ya da ulusal veya etnik kökene dayalı her türlü ayrım etnik köken ayrımcılığını ifade eder. Dilde yerleşik ırkçı kalıplar veya okul ortamında farklı etnik kökenden gelen öğrencilere yapılan aşağılanma ve tacizler, etnik kökene dayalı ayrımcılığa örnek verilebilir.

Dinî inanç ayrımcılığı: Toplumsal yaşamın herhangi bir alanında bireylerin inançlarından dolayı dışlanması veya engellenmesidir. Başörtülü bir kadının eğitim hakkının engellenmesi veya farklı dinlere yönelik hakaret anlamı içeren ifadeler dinî inanç ayrımcılığına örnektir.

Cinsiyet ayrımcılığı: Toplumsal yaşamda kişilerin cinsiyetlerinden dolayı dışlanması ya da engellenmesidir. Kadınların eğitim ve çalışma imkânlarından eşit olarak yararlanmaması veya cinsiyet rollerinin kesin kalıplar şeklinde belirlenmesi bunlara örnek olarak verilebilir.

Sosyo-ekonomik düzey: Kişinin toplumsal yaşamda sosyo-ekonomik düzeyinden dolayı diğerlerinden farklı muamele görmesini ifade eder. Okulda fakir bir aileden gelen bir öğrencinin öğretmen veya okul yöneticileri tarafından farklı muamele görmesi bu duruma örnektir.

Engellilik veya özel gereksinimler: Bireylerin genetik birtakım problemler ya da hayatlarının belirli bir dönemindeki hastalık veya kaza sonucunda bedensel veya zihinsel olarak ortaya çıkan özel durumlarından dolayı ayrımcılığa maruz kalma durumudur.

Eğitim Ortamlarında Ayrımcılık

Damgalanma, bir kişiyi diğerlerinden ayıran ve onun istenmeyen, hoş karşılanmayan bir niteliğe sahip olduğunu belirtmeye ayarayan «işaret» olarak ifade edilmektedir.

Örneğin "cüzzam" ilk damgalanan hastalıklardan birisidir ve Tanrı'nın insana verdiği bir kötülük olarak nitelendirilmiştir. Cüzzanlı kişiler hapsedilmiş ve etik dışı tedavi uygulamalarına zorlanmıştır.

Kalıp yargı, farklı sosyal sınıf ya da grupların özelliklerine ilişkin kaynaksız ve genellemeçi inançlara denir.

Ötekileştirme, kavramına göz atacak olur isek, ötekileştirme temelinde bir azınlık grubunu «diğer» olarak görür; biz'in farklı olanıdır, zıddır. Ötekileştirme medya gibi araçlarla sıradanlaştığında hak ihlallerini kolaylaştırır ve dezavantajlı gruplar için sosyal hayatı daha zorlu ve tehlikeli bir hâle getirir. **Örneğin** medyada sunulan bir haberde suça karışan birisinin etnik kimliği üzerine yapılan bir vurgu, suça karışmış "öteki"nin ait olduğu toplumsal grupları açık bir hedef hâline getirebilir.

Sosyal dışlanma, toplumun çoğunluğunun sahip olduğu avantajlardan mahrum olmak, bu kaynaklardan yeterince pay alamamak olarak tanımlanmaktadır.

Kültürümüzde Farklı İnsana Bakış

Kutadgu Bilig'te 491' den başlayarak 496. beyit dâhil olmak üzere, yabancılara nasıl davranılması gerektiği açıklayıcı bir dil ile söylenmektedir. Bu beyitlerde misafirperverlik, sonuçları itibarıyla her iki tarafa da yarar sağlayacağı biçimde tanımlanmıştır.

Yabancıya iyi davranmanın bir karşılığı olacağı iması, bu değerlerin yüceltilmesinin tek dayanağı değildir.

İnsana davranışta hoşgörünün temel dayanağı, Anadolu kültüründe en yüksek nedene, yani "Allah rızasına" dayanır ve ödülün de O'ndan geleceği umulur.

Dini açıdan ele alacak olur isek, Kuran-ı Kerim'de "insan" suresinde farklı olana bakışa ait açıklamalar görüyoruz. Surede yer alan 8. ayete "Onlar, Allah'ı sevdikleri ve O'nun rızası için yemeği yoksula, yetime ve esire yedirirler." şeklinde de mana verilmiştir.

Müfessirler bu ayette geçen esir kelimesini mecazi anlamda yorumlayarak "şartların esiri" olan herkesin bu terimin kapsamına girdiğini söylemişlerdir.

18.Kapsayıcı Eğitim ve Öğretmen Yeterlikleri

Araştırmacılar kapsayıcı eğitimin

- yaygınlaştırılması,
- paydaşların desteklenmesi,
- iyi uygulama örneklerinin ortaya konulması,
- kapsayıcı eğitimin önündeki engellerin aşılması

gibi alanlarda çalışmalar yaparak sürece destek sunmaktadır.

Kapsayıcı Öğretmen Yeterlikleri (Uluslararası Düzenlemeler)

Nitelikli kapsayıcı eğitimin boyutları birçok uluslararası ve ulusal belgede "erişim", "katılım" ve "destek" olarak ele alınmakta ve öğretmenlerin öncelikle bu boyutlarla ilgili bilgi sahibi olmaları gerekmektedir.

UNESCO'nun Küresel Eğitim Raporu:Sürdürülebilir kalkınma hedeflerine ulaşmak için yapılması gereken ulusal, bölgesel ve küresel çabalar içerisinde herkes için son derece adil, kapsayıcı ve kaliteli eğitim sistemlerinin sağlanması ve buna bağlı olarak da eğitimcilerin güçlendirilmesi, profesyonel becerilerinin artırılması, motive edilmesi ve desteklenmesi gerektiği vurgulanmıştır.

31 ülkede, kapsayıcı eğitimi sağlamak için faaliyet gösteren **Özel Gereksinimler ve Kapsayıcı Eğitim Avrupa Ajansı** kapsayıcı öğretmen profilinin belirlenmesine yönelik yapılan çalışmada

- öğrenenlerin çeşitliliğine değer verme,
- tüm öğrencileri destekleme,
- başkalarıyla iş birliği içinde çalışma,
- kişisel ve mesleki gelişim

olmak üzere dört temel yeterlilik alanı tanımlanmıştır.

Çocukların Eğitimi Derneği: Erken Çocukluk Eğitimcileri için Standartlar isimli dokümanda tüm standartların kapsayıcı bir bakış açısı ile desteklediği görülmektedir.

MEB yetkin bir öğretmenin tüm özellikleri ile tanımlanmasını hedeflenmiş ve **Öğretmenlik Mesleği Genel Yeterlikleri (ÖMGY)** içerisinde; **mesleki bilgi, mesleki beceri, tutum ve değerler** olmak üzere üç yeterlik alanı tanımlanmıştır. Bu üç yeterlik alanında 11 yeterlik ve 65 gösterge belirlenerek, yetkin bir öğretmenin sahip olması gereken nitelikler bütüncül bir biçimde ele alınmıştır.

Yükseköğretim Yeterlikler Çerçevesi (TYYÇ), 2011 yılında kabul edilmiş ve öğretmen yetiştirme sürecinde esas alınacak bilgi, beceri ve yetkinlikler tanımlanmıştır.

MEB 2010-2014 Stratejik Planı'nda, özel gereksinimli öğrencilerin eğitimi alanında görev yapan öğretmenlerin nitelik ve sayı bakımından geliştirilmesi gerektiğine ve iyi eğitilmiş, yüksek düzeyde motive edilmiş öğretmenlerin, kaliteli eğitimin en önemli unsuru olduğuna vurgu yapılmıştır.

MEB 2015-2019 Stratejik Planı'nda, yönetici ve öğretmenlerin kapsayıcı eğitimin amaçları ve önemi hakkında bilgilendirilmelerinin sağlanması gerektiği açıklanmıştır.

MEB 2023 Eğitim Vizyon Belgesi'nde ise eğitimde adalet temelli bir yaklaşımı güçlendirmenin, fiziksel ve dezavantajlı bireylere sahip çıkmanın ve özel gereksinimli bireylerin akranları ile birlikte yaşama kültürünü destekleyen yaklaşımın önemine vurgu yapılmaktadır.